

การบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภาวนาวิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต) The Practice of Phra Thepphawanavikrom (Boonma Punyapirato)

พระครูพิสิษฐชยานุกูล

Phrakhru Phisitchayanukul

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiyaphum Buddhist college, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: pisidchanukul29@hotmail.com

พระมหาหมณวินทร์ ปริสุตฺโต

Phramahakhawin Parisuttamo

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

E-mail: maghavin9@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เป็นศึกษาการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภาวนาวิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาการบำเพ็ญทานบารมีตามแนวทางพระพุทธศาสนา 2) เสนอแนวทางการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภาวนาวิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต) โดยการจัดเก็บข้อมูลในการรวมข้อมูล และจากการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชน บ้านนาอุดม วัดชัยภูมิพิทักษ์ ตำบลกุดชุมแสง อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 10 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน ชาวบ้านและบุคคลใกล้ชิดจำนวน 5 รูป/คน โดยใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย จำนวน 10 คน โดยมีแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

การบำเพ็ญทานบารมีตามแนวทางพระพุทธศาสนา มีรูปแบบเฉพาะในการบำเพ็ญทานด้วยแบบอามิสทาน การให้วัตถุสิ่งของ ธรรมทาน การให้อภัยความรู้ให้สติปัญญา อภัยทาน การให้อภัยไม่ถือโกรธ ทานสามอย่างเป็นแนวทางที่มีการอธิบายในพระพุทธศาสนา การบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภาวนาวิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต) ในด้านการเป็นอยู่ในรูปแบบของชาวพุทธที่ต้องมีหลักปฏิบัติตามขั้นพื้นฐานด้วยการรู้จักการเสียสละสิ่งของด้วยการบำเพ็ญตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผ่านการส่งเสริมด้วยการมอบทุนการศึกษาให้พระภิกษุสามเณร และยังส่งเสริมสถานที่เรียนด้วยการสร้างสถานที่ อย่างเช่น สร้างวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ พระเทพภาวนาวิกรมบำเพ็ญทานบารมีด้วยการสร้างสังคมที่มีแต่การให้ในรูปแบบที่เป็นไปตามหลักคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

การให้ธรรมะจนการให้ทั้งปวงและการให้ธรรมในรูปแบบของพระเทพภานาวิกกรม
ด้วยการบำเพ็ญทานบารมี

คำสำคัญ: การบำเพ็ญทาน, ทานบารมี, พระเทพภานาวิกกรม

Abstract

This thesis article is a study of the merit making of Phra Thepbhavanavikrom (Boonma Punyaphirato) with two objectives: 1) to study the merit making according to the Buddhist way; 2) to propose a guideline for merit making of Phra Thepbhavanavikrom (Boonma Punyaphirato) by storing data in data aggregation and from an interview with the people of Ban Na Udom, Chaiyaphum Phithak Temple, Kut Chum Saeng Subdistrict, Nong Bua Daeng District, Chaiyaphum Province, 10 people, 5 experts/person, villagers and close-up people, 5 monks/person, using a specific method according to the issue to be researched, 10 people, with a study guideline for data collection.

The research results found that:

The study found that merit making according to the Buddhist way. There is a specific form of Amisadanam (Material Donation) practice. It is giving objects, Dhammadanam (Dhamma offerings); giving knowledge, giving wisdom, Apayadanam; forgiveness without holding onto anger. The three ways of eating are the ways that are explained in Buddhism that shows how to follow the example to gain access to alms. Therefore, the meritorious practice of Phra Thepbhavanavikrom (Bunma Punyaphirato) in terms of being in the form of a Buddhist that requires the basic practice of knowing the sacrifice of objects by practicing according to the Dhamma, Buddhist teaching through the promotion by granting scholarships to monks and novices and also promote the place to education by constructing places like the Chaiyaphum Buddhist College. Phrathepbhavanavikrom has made merit by creating a society that only gives in a way that follows the teachings of the Phrathepbhavanavikrom with the sacrifice of merit.

Keywords: Asceticism, Alms, Phrathepbhavanavikrom

1. บทนำ

การปฏิบัติตนและการกระทำบางสิ่งบางอย่างนั้นเป็นการกระทำที่มีเหตุผล และมีเป้าหมายตลอดเวลา มนุษย์เราเมื่อเกิดมาบนโลกใบนี้แล้วย่อมพบเห็นสิ่งหรือ

การประพฤติปฏิบัติของผู้คนหลากหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบนั้นก็มีการที่เป็นเฉพาะตามหลักการของสิ่งที่ตนเองนับถือ ที่เรียกกันว่าการบำเพ็ญบารมี พระพุทธศาสนามีการบำเพ็ญบารมีที่หลากหลายรูปแบบ (พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา, 2548: 217) พระพุทธเจ้าก็มีประวัติในการบำเพ็ญบารมีอยู่มากมายตามที่ พุทธศาสนิกชนชาวพุทธได้ศึกษามา และสิ่งนี้เองที่เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติกันมาของพระเถระ หรือเหล่าพุทธบริษัท 4 ของพระพุทธศาสนา ในประเทศไทยก็ถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการปฏิบัติอยู่ และยังมีอยู่ทุกภูมิภาคในประเทศไทย

มนุษย์จะทำดีหรือชั่ว จะอยู่อย่างสุขหรืออยู่อย่างทุกข์ ขึ้นอยู่กับสภาพทางจิตหรือพลังงานทางจิต เพราะภาวะจิตในทางดีหรือไม่ดีนั้นจะเป็นตัวผลักดันให้เกิดพฤติกรรมดีหรือไม่ดีตาม ดังพุทธดำรัสที่ตรัสว่า (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ขุ.ธ. (ไทย) 25/1/23) “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุดสำเร็จแล้วแต่ใจ” เป็นการบำเพ็ญบารมีทางพระพุทธศาสนา (สมบุรณ์ ตาสนธิ, 2555: 56) ทำหน้าที่สนองความต้องการด้านจิตใจของมนุษย์ได้เพราะศาสนาเป็นจุดรวมของระบบศีลธรรมที่มุ่งสอนให้ทุกคนเป็นคนดี สอนวิธีปฏิบัติให้พ้นจากความทุกข์ ศาสนามีกฎเกณฑ์ที่สอนให้ทุกคนทำความดีโดยออกมาในรูปแบบของศีลธรรม พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งสอนไม่ให้มนุษย์เบียดเบียนซึ่งกันและกัน หัวใจหลัก ที่ปรากฏในพุทธดำรัสที่ตรัสว่า (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ม. (ไทย) 10/90/50) “การไม่ทำบาปทั้งปวง การบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อม การชำระจิตของตนให้ผ่องแผ้ว” ซึ่งเป็นพุทธดำรัสที่ตรัสให้คนทำความดีที่เรารู้จักกันดีว่า “ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว” พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนอยู่มากและหลักคำสอนนั้นก็สอนให้บำเพ็ญบารมีให้กับตนเองเพื่อจะได้เข้าถึงหลักสูงสุดทางพระพุทธศาสนาตามที่ตั้งใจไว้จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดที่มีพระภิกษุสงฆ์ที่ท่านมีการประพฤติปฏิบัติในเรื่องของการบำเพ็ญบารมีอยู่หลายรูป

รูปแบบในการปฏิบัติที่แสดงให้เห็นถึงการให้ทานโดยทั่วไปตามหลักปฏิบัติต่าง ๆ คือ การให้ผู้นุเคราะห์ผู้ขาดแคลน เพื่อสงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์ เพื่อผูกมิตรภาพไมตรีเพื่อบูชาคนที่ควรบูชา หรือเป็นการบำเพ็ญบุญในบุญเขตพระพุทธองค์ทรงสรรเสริญการให้ทานและทรงแสดงสมบัติของทานไว้ 3 ประการ คือ 1) เจตนาสมบัติ ถึงพร้อมด้วยเจตนา คือมีเจตนาที่ตั้งแต่ก่อนจะให้ มีเจตนาดีขณะให้ (พระมหาสง่า ชัยวงศ์, 2541: 43)

การปฏิบัติการบำเพ็ญทานบารมีเช่นการทำให้ดูอยู่ให้เห็นทำเป็นแบบอย่างหรือในรูปแบบสงเคราะห์บ้าง เช่น การทำทานหรือการให้สิ่งของในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นที่ตั้งแห่งบุญ หรือเป็นที่มาของบุญประการหนึ่งในจำนวน 3 ประการ คือ 1) ทานมัย คือ การทำบุญด้วยการแบ่งปันสิ่งของ 2) สีสมัย คือ การทำบุญด้วยการรักษาศีล 3) ภาวนามัย คือ การทำบุญด้วยการเจริญภาวนา การทำบุญให้ทานด้วยการแบ่งปันสิ่งของให้กับคนอื่น ๆ หรือสัตว์อื่นจะเรียกว่าสงเคราะห์ก็ได้ไม่ผิดเพราะการให้นั้นเป็นการแบ่งปันสิ่งของของตน

ให้กับคนอื่นหรือสัตว์อื่นนั้นก็คือการทำบุญให้ทานแต่ที่แตกต่างกันนั้นเป็นเรื่องของอานิสงค์นั้นจะต่างกันก็อยู่ที่เรานั้นรู้จักเลือก โดยเลือกผู้รับอานิสงค์ถึงจะแตกต่างกันหรือมากกว่ากันนั่นเอง (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, 2538)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภานาภิการตามแนวทางที่ท่านได้ปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องในการบำเพ็ญทานบารมีของท่าน อย่างที่ปรากฏให้เห็นในแต่ละด้าน เช่น การสร้างวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ ซึ่งเป็นสถานที่ในการเรียนของพระสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ การสร้างโรงพยาบาล และการสร้างศาสนสถานต่าง ๆ ของพระเทพภานาภิการ ที่ท่านได้บำเพ็ญมาตลอดเวลาในฐานะเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและแนวทางในการบำเพ็ญทานบารมีให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาการดำเนินงานบำรุงพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้มีความมั่นคงถาวรสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบำเพ็ญทานบารมีตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อเสนอแนวทางการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภานาภิการ (บุญมา ปุณฺณภิริโต)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยได้มีการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีแนวทางการศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลอันประกอบด้วยการศึกษาเอกสารได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากหนังสือ บทความในวารสาร เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ แผนพัฒนาและฐานข้อมูลที่เป็นแหล่งสืบค้นงานวิจัย เพื่อใช้ในการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่จัดเก็บข้อมูลในการรวบรวมจากกลุ่มประชาชน บ้านนาอุดม วัดชัยภูมิพิทักษ์ ตำบลกุดชุมแสง อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชน บ้านนาอุดม วัดชัยภูมิพิทักษ์ ตำบลกุดชุมแสง อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิจำนวน 5 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 รูป/คน โดยใช้วิธีการเจาะจงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย จำนวน 10 คน

3.2 เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือแบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล และเอกสารต่าง ๆ ตามชุมชนที่เข้าร่วมวิจัยโดยจัดเป็นชนิดมีดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์

1) แบบการศึกษาเชิงสำรวจ จำนวน 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เช่น ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้ข้อมูล เพศ สถานภาพ การศึกษา เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมของชุมชน

2) แบบสัมภาษณ์ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. การสร้างเครื่องมือวิจัย กระบวนการในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยมีขั้นตอนในการออกแบบการวิจัยหรือการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยนั้นมีดังนี้

1) การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภาวนาวิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต) ในชุมชน จากนั้นมีการลงพื้นที่เพื่อสำรวจแหล่งชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ การบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภาวนาวิกรม (บุญมา ปุณฺณภิริโต) ในทุกข้อมูลภายใต้กรอบของการดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลก็คือ มีการสังเกตการ สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในเรื่องของ องค์ความรู้เกี่ยวกับการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภาวนาวิกรม และศึกษารูปแบบการบำเพ็ญทานของพระเทพภาวนาวิกรม

2) การสนทนาเป็นศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพของปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม คติความเชื่อในการบำเพ็ญทาน การปฏิบัติ ในจังหวัดชัยภูมิ

(1) ประวัติความเป็นมาของพระเทพภาวนาวิกรม

(2) วิธีการบำเพ็ญทานต่อประชาชนของพระเทพภาวนาวิกรม

(3) คติความเชื่อในการบำเพ็ญทานของพระเทพภาวนาวิกรม

4. สรุปผลการวิจัย

1. การบำเพ็ญทานบารมีในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทในรูปแบบของการบำเพ็ญบารมีที่เป็นการสร้างบารมีเจ็ดข้อด้วยกันมี ได้แก่ 1) เลี้ยงมารดาบิดาตลอดชีวิต 2) ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลตลอดชีวิต 3) พุดจาแต่คำอ่อนหวานตลอดชีวิต 4) ไม่พูดคำส่อเสียดตลอดชีวิต 5) มีใจปราศจากความตระหนี่ที่เป็นมลทิน อยู่ครองเรือนมีการบริจาคเป็นประจํายินดีในการเสียสละ ควรที่ผู้อื่นจะขอ ยินดีในการแจกจ่ายทานตลอดชีวิต 6) พุดคำสัตย์ตลอดชีวิต 7) ไม่โกรธตลอดชีวิต ตามหลักการปฏิบัติในการบำเพ็ญทานบารมีที่แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายในการบำเพ็ญทาน

จากศึกษาการบำเพ็ญทานบารมีตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาทสามารถสรุปได้ดังนี้

1) การให้ทานตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท การให้ทานในสมัยพุทธกาลย่อมมีเป้าหมายหรือจุดประสงค์ของการให้ทานปรากฏให้เห็นใน พระสูตรต่าง ๆ ซึ่งกล่าวถึง

การให้ทานนั้นย่อมมีเหตุปัจจัยของการให้ บุคคลมีจิตใจชวนชวยในการให้ และการให้ย่อมอยู่ในฐานการบำเพ็ญหรือมีจุดประสงค์ในการให้ 8 ประการคือ

(1) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็นกษัตริย์หรือเศรษฐี ในการให้ที่มีเป้าหมายในทางด้านโลกียะธรรมที่มีความปรารถนาสิ่งต่าง ๆ

(2) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา เป็นการให้เพื่อต้องการเกิดในภพภูมิที่ดียิ่งขึ้นไป

(3) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นดาวดึงส์ เป็นการให้เพื่อต้องการเกิดในภพภูมิที่ดียิ่งขึ้นไปในแต่ละชั้นไป

(4) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นยามา เป็นการให้เพื่อต้องการเกิดในภพภูมิที่ดียิ่งขึ้นไปในแต่ละชั้นไป

(5) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นดุสิต เป็นการให้เพื่อต้องการเกิดในภพภูมิที่ดียิ่งขึ้นไปในแต่ละชั้นไป

(6) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นนิมิต্ত เป็นการให้เพื่อต้องการเกิดในภพภูมิที่ดียิ่งขึ้นไปในแต่ละชั้นไป

(7) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตตีเป็นการให้เพื่อต้องการเกิดในภพภูมิที่ดียิ่งขึ้นไปในแต่ละชั้นไป

(8) ให้เพื่อจะได้เกิดเป็น เทวดาชั้นพรหม เป็นการให้เพื่อต้องการเกิดในภพภูมิที่ดียิ่งขึ้นไปในแต่ละชั้นไป ในทางพระพุทธศาสนาจะแสดงถึงอานิสงส์ของการบำเพ็ญทานว่า เมื่อบุคคลบำเพ็ญทานแล้วย่อมมีความปรารถนาในสิ่งต่าง ๆ ตามที่บุคคลนั้นต้องการและมีอยู่ในหลักการบำเพ็ญทางตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ที่เป็นการแสดงให้เห็นว่าการจะบำเพ็ญทานในแต่ละครั้ง ผู้บำเพ็ญจะต้องมีความปรารถนาอยู่ในใจอยู่แล้ว

โดยสรุปแล้ว การบำเพ็ญทานตามรูปแบบทางพระพุทธศาสนาก็เป็นการเสียสละเพื่อสร้างบารมี ในการบรรลุเป้าหมาย เพราะการบำเพ็ญทานเป็นการฝึกตนเองในด้านความอดทน ด้านความเสียสละ ด้านความมีเมตตา และอีกมากมายในการบำเพ็ญทานด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงมีหลักในการบำเพ็ญทานบารมีหลายรูปแบบ แต่ก็มีเป้าหมายอย่างเดียวกันคือการบรรลุเป้าหมายตามที่ตนเองปรารถนา

2) การบำเพ็ญทานบารมี

หลักการบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์ตามฐานะ เนื่องด้วยว่าพระโพธิสัตว์เป็นผู้มีจิตมุ่งสู่พุทธภูมิ และบางองค์ก็อาจตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเมื่อไรก็ได้ แต่ยังไม่ปรารถนาพุทธภูมิ พระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญบารมีมานาน และเริ่มต้นที่จะบำเพ็ญบารมีพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นองค์สำคัญที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป

พระโพธิสัตว์ผู้บรรลุพุทธภูมิแล้ว แต่ได้ตั้งปณิธานจะยังไม่เสด็จเข้าสู่พระนิพพาน ทรงดำรงอยู่เพื่อโปรดสัตว์โลกต่อไปและ พระมหาอุปัชฌาย์โพธิสัตว์ ซึ่งจะหมายถึง

พระโพธิสัตว์ที่อยู่ในสภาพของมนุษย์ทั่วไป เป็นผู้กำลังปฏิบัติโพธิสัตว์มรรคเพื่อมุ่งสู่พุทธภูมิ หรืออาจจะกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า พระอานานิโพธิสัตว์นั้นเป็นผู้ที่ทำหน้าฝึกฝนตนเองได้สมบูรณ์แล้วเหลือเพียงการช่วยเหลือผู้อื่น แต่พระมหาโมคขัลโลโพธิสัตว์ยังต้องฝึกฝนอบรมตนเอง และทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่นไปพร้อมกันด้วย ซึ่งเป้าหมายสุดท้ายพระโพธิสัตว์ทั้ง ประเภท ย่อมมุ่งไปสู่เป้าหมายสูงสุดจะเห็นได้ว่าพระโพธิสัตว์นี้มีหลักในการบำเพ็ญทานบารมีอยู่แล้ว ก็เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายที่ตนเองปรารถนา

2. แนวทางในการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภานาภิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตฺโต)

1) แนวทางการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภานาภิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตฺโต) ด้านการให้ทาน ทำให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่สังคมด้านต่าง ๆ เป็นการสอนให้ผู้คนรู้จักวิธีการในการละความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่มีในจิตภายในของแต่ละคนรู้จักแบ่งปัน ฝึกการเสียสละให้เกิดมีในตนเอง และเป็นการสร้างบารมีให้เกิดขึ้นกับตนเอง และให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่สังคม เช่น การที่หลวงพ่อบำเพ็ญให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายเห็นความสำคัญในเรื่องการให้ทาน มองในอีกด้านหนึ่ง คือ หลวงพ่อบำเพ็ญว่าสังคมยังมีความเป็นอยู่ที่ลำบากมาก เพราะเหตุนี้ในฐานะที่เป็นพระสงฆ์ก็ต้องเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญอยู่แล้ว ดังนั้นจึงมุ่งความสำคัญไปในด้านของการให้ทาน เพื่อเป็นหลักสำคัญในการลดเลิกละกิเลสของคน

2) หลักการให้ทานของพระเทพภานาภิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตฺโต) เป็นการสอนให้ลูกศิษย์ และบุคคลทั่วไปลดละเลิกจากโลภะในใจของตนเองจนเกิดเป็นบารมี และเมื่อสะสมหรือสร้างให้เกิดเป็นอุปนิสัยก็จะเป็นปัจจัยในการเข้าถึงเป้าหมายตามหลักทางพระพุทธศาสนา

3. สรุปผลที่ได้จากการศึกษาเรื่องการบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภานาภิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตฺโต) ได้ดังนี้

การให้ทานของพระเทพภานาภิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตฺโต) ทำให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่สังคมด้านการเป็นอยู่ ในแบบของชาวพุทธที่ต้องมีหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานด้วยการรู้จักการเสียสละ ด้วยการบำเพ็ญตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผ่านการเชื่อมของพระเทพภานาภิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตฺโต) ในด้านการบำรุงพระพุทธศาสนา ก็เป็นการบำเพ็ญด้วยขันติบารมี ในแบบอย่างที่จะมีการจัดโครงการเดินธุดงค์ประจำปี เพื่อสร้างให้ชาวพุทธเกิดความสามัคคีและมีความศรัทธาในหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ในด้านการบำเพ็ญบารมีเรื่องความอดทน

ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระเทพภานาภิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตฺโต) ท่านส่งเสริมด้วยการมอบทุนการศึกษาให้พระภิกษุสามเณร และยังส่งเสริมสถานที่เรียนด้วยการสร้างสถานที่ อย่างเช่น สร้างวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ สร้างโรงเรียนปริยัติวัดผาเก็ง และช่วยเหลือโรงเรียนต่าง ๆ ในเรื่องอุปกรณ์การศึกษา และในด้านความเป็นอยู่ของอุบาสก

อุปาสิกา ด้วยว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้เป็นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่เป็นของเราชาวพุทธหรือของพุทธบริษัทที่พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงตรัสฝากพระพุทธศาสนาให้กับพุทธบริษัท

การให้ทานของพระเทพภานาวิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตโต) เป็นการให้ที่ทันยุคทันสมัยเป็นแบบอย่างที่ดีได้ว่ามีประโยชน์เป็นอย่างมา อย่างเช่นการให้ทานด้วยการสร้างโรงพยาบาล ของพระเทพภานาวิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตโต) เป็นการมองเห็นว่าเราชาวพุทธจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะถ้าหากสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี สภาพจิตใจก็ดีไปด้วย ดังนั้นสุขภาพจึงเป็นฐานของการบำเพ็ญทางเป็นอย่างดี

หลักการให้ทานของพระเทพภานาวิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตโต) คือการสร้างสังคมที่มีแต่การให้ในรูปแบบที่เป็นไปตามหลักคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่า สัพพทานิ ธมฺมทานิ ชินาติ โดยมีความหมายว่า การให้ธรรมะ ชนะการให้ทั้ง และการให้ธรรมในรูปแบบของพระเทพภานาวิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตโต) ก็มีอยู่มากมายหลายรูปแบบตามที่ได้ศึกษาและปรากฏในแต่ละบทที่แสดงให้เห็นถึงการบำเพ็ญทานทางพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ

ด้วยเหตุนี้พระเทพภานาวิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตโต) จึงเป็นแบบอย่างในการบำเพ็ญทานในด้านของการสร้างบารมีที่หลากหลาย โดยที่สำคัญนั้นคือการบำเพ็ญทานบารมีในแบบต่าง ๆ ที่ท่านได้พาปฏิบัติ เป็นการบำเพ็ญตามแบบทางพระพุทธศาสนา แต่ก็ยึดหลักการปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์มาก

การบำเพ็ญทานในรูปแบบของพระเทพภานาวิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตโต) แสดงถึงการบำเพ็ญที่ให้แนวคิดต่าง ๆ ในเรื่องของผู้ให้และผู้รับ เมื่อมีผู้รับทานก็จะต้องมีผู้ให้ทาน ฉะนั้นแล้วการบำเพ็ญทานจะต้องมีองค์ประกอบอยู่ทั้งสองแบบ ถึงในแนวทางพระพุทธศาสนาจะมีปรากฏอยู่ว่า การให้ทานมีอยู่หลากหลายวิธี แต่ก็อยู่ในแบบของการให้สิ่งของ และการให้ธรรมเป็นทาน และทั้งสองอย่างก็มีปัจจัยหลักอยู่ก็ คือ ผู้ให้กับผู้รับ

5. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “การบำเพ็ญทานบารมีของพระเทพภานาวิกรม (บุญมา ปุณฺณการิตโต)” มีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ควรศึกษาการการบำเพ็ญทานบารมีในรูปแบบต่าง ๆ ของพระเถระร่วมสมัย
2. ควรศึกษาการบำเพ็ญทานบารมีตามแนวทางต่าง ๆ กรณีศึกษาพระสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ

เอกสารอ้างอิง

พระมหาสมจินต์ สมมาปญฺญ. (2548). พระพุทธศาสนามหายานในอินเดีย พัฒนาการและสารัตถธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาสง่า ชัยวงศ์. (2541). การศึกษาวิเคราะห์เรื่องทานในพระพุทธานุศาสน. **วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2538). **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**.
สุเชาว์ พลอยชุม รวบรวม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- สมบูรณ์ ตาสนธิ. (2555). **พระอรหันตสาวกบรรลุธรรมได้อย่างไร**. นนทบุรี: อิงค์ ปิยอนด์ บุ๊คส์.